

РОЗВИТОК УСНОГО МОВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено формуванню усного мовлення студентів немовних факультетів на заняттях з англійської мови. Встановлено, що є такі різновиди усного мовлення, як підготовлене та непередбачене мовлення, монологічне та діалогічне мовлення. Надано визначення кожному із зазначених видів мовлення та встановлено функції діалогічного мовлення (надання пропозицій у формі прохання, наказу або поради; запит інформації у співрозмовника або повідомлення йому нової інформації; обмін думками та враженнями; обґрунтування власної точки зору). Висвітлено досвід роботи щодо формування діалогічного та монологічного мовлення. Представлено види вправ, які сприяють формуванню діалогічного (складання мікродіалогів за поданою схемою для студентів з початковим рівнем знань; діалогічне мовлення з опорою на текст; складання діалогів з опорою на ключові слова та фрази) та монологічного (формулювання невеликих висловлювань з опорою на слова та словосполучення; пояснення значення понять з опорою на текст; порівняння двох понять тощо) видів мовлення.

Ключові слова: усне мовлення, монологічне мовлення, діалогічне мовлення, студенти, англійська мова, вправи, немовні факультети.

В умовах глобалізації та розвитку міжнародних відносин, підписання асоціації з ЄС вивчення іноземної мови є обов'язковим та необхідним елементом освіти спеціалістів усіх профілів. Разом із тим необхідно зазначити, що студенти немовних факультетів не завжди розуміють користь вивчення іноземної мови. Саме тому викладанню іноземної мови на немовних факультетах приділяється велика увага, викладачі постійно вдосконалюють методику викладання іноземної мови, шукають допоміжні мотиваційні фактори у вивченні іноземної мови, намагаються пов'язати зміст освіти з нагальними потребами сьогодення.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що питанням викладання іноземної мови на немовних факультетах приділяється дуже велика увага з боку науковців. Зокрема, вченими висвітлено проблеми організації самостійної роботи студентів (А. В. Котова, Н. М. Савченко), подолання психологічних бар'єрів під час вивчення іноземної мови (І. М. Авдєєнко), використання інформаційних технологій під час викладання іноземної мови (Л. В. Ломакіна, Л. В. Хоменко, О. В. Пометун, Т. В. Рибалко), підвищення мотивації до вивчення іноземної мови (Е. А. Маслико, Н. О. Лешньова, Л. В. Павлова) тощо.

Високо цінуючи внесок науковців у розробку цієї проблеми, вважаємо, що підходи до розвитку усного мовлення не досить висвітлено у науковій літературі.

Метою публікації є висвітлення підходів до розвитку усного мовлення студентів немовних факультетів та власного досвіду з цієї проблеми.

Усне мовлення є одним з основних елементів вивчення англійської мови, адже сучасні випускники закладів вищої освіти мають устанавлювати контакти із зарубіжними партнерами, спілкуватися у магазині, ресторані, готелі, перебуваючи за кордоном.

Умовно усну мовленнєву діяльність студентів можна розділити на:

- підготовлене мовлення;
- непередбачене мовлення;
- діалогічне мовлення;
- монологічне мовлення.

Під підготовленим мовленням мається на увазі висловлювання, елементи якого заздалегідь були підготовлені студентами, а потім репродуковані на аудиторному занятті, тоді як непередбачене мовлення відображає рівень володіння мовою, за якого студент може висловити думки без підготовки та опорних сигналів [4, с. 175].

Діалогічне мовлення являє собою процес мовленнєвої діяльності двох або більше учасників спілкування та виконує такі комунікативні функції, як:

- надання пропозицій у формі прохання, наказу або поради;
- запит інформації у співрозмовника або повідомлення йому нової інформації;
- обмін думками та враженнями;
- обґрунтування власної точки зору [6, с. 77].

Монологічне мовлення, на відміну від діалогу, відрізняється логічністю та послідовністю висловлювань, а також тривалістю висловлювання, змістовою завершеністю та комунікативною скерованістю [1, с. 388].

Вважаємо, що кожен із різновидів усного мовлення є необхідним у процесі підготовки спеціалістів, саме тому під час занять ми намагаємося приділяти увагу кожному з них. Досвід роботи засвідчив, що процес навчання відбувається більш ефективно, якщо під час вивчення тієї чи іншої теми ми починаємо з роботи зі спеціальним текстом, адже саме на цьому етапі відбувається засвоєння нових лексичних одиниць.

Під час діалогічного мовлення студенти мають уміти відповідати на різні види запитань, ставити співрозмовнику запитання, відповідати реплікою на репліку, вести розгорнутий діалог, починати та підтримувати розмову на задану тему, просити у співрозмовника роз'яснень та додаткової інформації, швидко реагувати на повідомлення співрозмовника, за необхідності ввічливо перервати бесіду або перевести її на іншу тему [5, с. 150].

Ми погоджуємося з науковцями, що для формування діалогічних навичок мовлення студентів доцільно використовувати декілька видів вправ залежно від рівня володіння мовою студентами:

- складання мікродіалогів за поданою схемою для студентів з початковим рівнем знань;
- діалогічне мовлення з опорою на текст;
- складання діалогів з опорою на ключові слова та фрази [3, с. 136; 7, 391]

Необхідно зазначити, що студенти з просунутим рівнем володіння іноземною мовою не потребують додаткової підготовки до діалогічного мовлення. Для того щоб завдання було правильно виконане, викладач має тільки чітко сформулювати мету роботи та визначити часові рамки, що є дуже корисним, на наш погляд. Це дає змогу занурити студентів у життєві ситуації, коли необхідно підтримати бесіду на будь-яку невизначену тему до початку зустрічі з клієнтом, наприклад. Ураховуючи обмеженість часу, ми не надаємо на такий вид роботи більш ніж п'ять хвилин, але інколи студенти відчують складності підтримати розмову навіть у такий короткий проміжок часу.

Якщо у студентів рівень володіння англійською мовою є невисоким, перед організацією діалогічного мовлення ми проводимо додаткову роботу. Зокрема, ми надаємо студентам кліше, які вони можуть використовувати у діалогічному мовленні. Наприклад, вивчаючи тему *“Transport and Delivery Terms”*, ми просимо студентів скласти діалог між оператором перевезення та потенційним клієнтом. Перед початком діалогічного мовлення ми визначаємо кліше та фрази, які допоможуть студентам побудувати власні висловлювання: визначаємо, як можна почати діалог з потенційним бізнес-партнером (*“Hi? How are you”, “It’s a pleasure to introduce you ...”, “we’re pleased to welcome...”* *We’re here today to...*, *“Our aim is to ...”, “Shall we get down to business?”* тощо), слова, необхідні для досягнення домовленостей щодо перевезення товарів (*multi-modal transport, shipping, modes of transport, road trucking, liability, responsibility, risks of loss or damage to the goods*) та інша активна лексика, що може бути корисною для проведення перемовин), фрази для закінчення зустрічі (*“Before we close, let me just summarize the main points”, “to sum up...”*, *“in brief...”*, *“Shall I go over the main point?”*, *“Can we fix the next meeting, please?”* тощо).

Досвід роботи засвідчив, що студентам з невисоким рівнем володіння англійською мовою доцільно надавати декілька хвилин на підготовку, адже вони ще не можуть грамотно будувати діалогічне мовлення без попередньої підготовки. З іншого боку, така підготовка дає їм змогу вивчити нові лексичні одиниці та використовувати їх у подальшому навчанні. У групах студентів з досить високим рівнем знань ми практикуємо непередбачене діалогічне мовлення, ставлячи завдання використати якомога більше активної лексики. Досвід роботи засвідчив, що такі завдання стимулюють мозкову діяльність молодих людей та сприяють розвитку їхніх мовленнєвих навичок.

Під час практичної діяльності викладачі дійшли висновку, що для формування монологічного мовлення студентів необхідно звертати увагу на такі її характеристики, як:

- розгорнутість мовлення, що спрямоване на розкриття основної ідеї;
- експресивність, безперервність та використання синонімів у мові;
- безперервність, послідовність та логічність мовлення [4, с. 175].

Прищеплюючи навички монологічного мовлення, викладач також має зосередити увагу на тому, як пов'язувати речення між собою (*anyway, what’s more, in addition та інші слова-зв’язки*), звертати увагу на структурні та стилістичні особливості мовлення [2].

Проілюструємо алгоритм формування монологічного мовлення на темі *“Kinds of Business Contracts”*. Перед читанням теми на зазначену тему ми проводимо вступну бесіду зі студентами. Зокрема, студентам пропонується відповісти на такі запитання: *“How could you define a contract?”*, *“What kinds of contracts do you know?”*, *“Why are they important for doing business?”* тощо. Такі запитання дають змогу налаштувати студентів на вивчення такої теми. Після опрацювання тексту та ознайомлення студентів з новими лексичними одиницями, доцільно запропонувати студентам виконати такі вправи, що спрямовані на формування монологічного мовлення, як:

- сформулювати невеликі висловлювання з опорою на слова та словосполучення;
- пояснити значення понять з опорою на текст;
- порівняти два поняття;
- пояснити чим один вид контракту відрізняється від іншого;
- поділити текст на закінчені смислові частини;
- скласти план тексту;
- переказати текст тощо [2].

Разом із тим під час практичної діяльності ми переконалися, що задавати переказ текстів у групах з високим рівнем володіння англійською мовою є неефективним. Виконання цього завдання для студентів не є цікавим, тому вони формально підходять до його виконання. Більш ефективним, на наш погляд, є організація креативного монологічного мовлення, в яких студенти висвітлюють потенційні труднощі, які можуть виникнути під час складання та підписання контрактів, висвітлюють різницю між різними видами контрактів або детально описують один із них.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що усне мовлення є необхідним елементом будь-якого заняття з англійської мови. Для його ефективної організації необхідно враховувати рівень володіння мовою студентами та зв’язок з їхніми інтересами.

У подальшому планується більш детально зосередитися на формуванні монологічного мовлення у студентів немовних спеціальностей.

Використана література:

1. Буданова І. А. До питання про навчання монологічного мовлення за темою “Спеціальність” / І. А. Буданова, О. С. Буданова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2015. – Вип. 1. – С. 385–396. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2015_1_39
2. Дроздова І. П. Система вправ із розвитку професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю / І. П. Дроздова // Наукові записки. Сер. Педагогіка. – 2012. – № 1. – 74–79.
3. Костюченко К. Особливості навчання діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови у ВНЗ / К. Костюченко // Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Сер. : Педагогіка. – 2015. – Вип 135. – С. 135–139.
4. Кузнєцова Н. Ю. Розвиток вмінь усного монологічного мовлення студентів немовних вузів на основі професійно-спрямованих текстів (на прикладі англійської мови) / Н. Ю. Кузнєцова // Молодий вчений. – 2014. – № 11 (14). – С. 174–180.
5. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов / С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2008. – 285 с
6. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою / Н. А. Сура. – Луганськ : Вид-во Східноукраїнського НУ ім. В. Даля, 2008. – 126 с.
7. Цубова О. Л. Навчання студентів-економістів англійського діалогічного мовлення / О. Л. Цубова, І. С. Оришин // Вісник НУ “Львівська політехніка”. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Секція 5. Менеджмент в освіті. – 2013. – № 767. – С. 389–393.

References:

1. Budanova I. A. Do pytannia pro navchannia monolohichnoho movlennia za temoiu “Spetsialnist” / I. A. Budanova, O. S. Budanova // Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh. – 2015. – Vyp. 1. – S. 385–396. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2015_1_39
2. Drozdova I. P. Systema vprav iz rozvytku profesiinoho movlennia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv nefilolohichnoho profilu / I. P. Drozdova // Naukovi zapysky. Ser. Pedahohika. – 2012. – № 1. – 74–79.
3. Kostyuchenko K. Osoblyvosti navchannia dialohichnoho movlennia na zaniattiakh z anhliiskoi movy u VNZ / K. Kostyuchenko // Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Vynnychenka. Ser.: Pedahohika. – 2015. – Vyp 135. – S. 135–139.
4. Kuznietsova N. Yu. Rozvytok vmin usnoho monolohichnoho movlennia studentiv nemovnykh VUZiv na osnovi profesiinospriamovanykh tekstiv (na prykladi anhliiskoi movy) / N. Yu. Kuznietsova // Molodyi vchenyi. – 2014. – № 11 (14). – S. 174–180.
5. Nikolaieva S. Yu. Osnovy suchasnoi metodyky vykladannia inozemnykh mov / S. Yu. Nikolaieva. – Kyiv : Lenvit, 2008. – 285 s.
6. Sura N. A. Navchannia studentiv universytetu profesiino-orientovanoho spilkuvanniya inozemnoiu movoiu / N. A. Sura. – Luhansk : Vyd-vo Skhidnoukrainskoho NU im. V. Dalia, 2008. – 126 s.
7. Tsubova O. L. Navchannia studentiv-ekonomistiv anhliiskoho dialohichnoho movlennia / O. L. Tsubova, I. S. Oryshchyn // Visnyk NU “Lvivska politekhnika”. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. Sektsiia 5. Menedzhment v osviti. – 2013. – № 767. – S. 389–393.

Иванига А. В. Развитие устной речи у студентов неязыковых факультетов на занятиях по английскому языку

Статья посвящена проблеме формирования устной речи у студентов неязыковых специальностей. Установлены основные разновидности устной речи (подготовленная и неподготовленная речь, диалогическая и монологическая речь). Представлены определения для каждого вида устной речи и функции диалогической речи (высказывание предложений в виде просьбы, приказа или совета; запрос информации у собеседника или сообщение ему новой информации, обмен мыслями и впечатлениями, обоснование своей точки зрения). Представлен опыт работы по формированию диалогической и монологической речи. Представлены основные виды упражнений, которые способствуют формированию диалогической (составление микродиалогов при помощи схемы для студентов с начальным уровнем знаний; диалогическая речь с опорой на текст, составление диалогов с опорой на ключевые слова и фразы) и монологической (формулирование небольших высказываний с опорой на слова и словосочетания, объяснение значения слов с опорой на текст, сравнение двух понятий и т.д.) речи.

Ключевые слова: устная речь, монологическая речь, диалогическая речь, студенты, английский язык, упражнения, неязыковые факультеты.

Ivaniga O. V. Oral speech development during the English classes with students of non-linguistic departments

The article is devoted to the problem of the oral speech development during English classes with students of non-linguistic specialties. The main types of oral speech are established (prepared or spontaneous speech, dialogical or monologue speech). Definitions for each type of oral speech and functions of dialogical speech are presented (making proposals in the form of a request, order or advice; requesting or telling new information, sharing thoughts and impressions, substantiating speaker's point of view). Some experience of dialogical and monologue speech development is presented. The main types of exercises that contribute to the formation of dialogical (compilation of micro-dialogues using a scheme for students with an elementary level of knowledge; dialogic speech based on the text, dialogues based on key words and phrases) and monologue (formulating small utterances based on words and phrases, explanation of the meaning of words based on the text, comparison of two concepts, etc.) speech are given.

Key words: oral speech, monologue speech, dialogical speech, students, English, exercises, non-linguistic departments.